

Як видно зі схеми, діалог дитини складається із таких частин: ініціативна репліка дитини: провокація, звернення, запитання; діалогова пауза, репліка-повтор (реакція дорослого), парна цитатація: повтор-запитання, повтор-підтримка. На етапі становлення діалогу має місце форма спілкування, коли кожний з партнерів активно висловлюється, але не помічає реакції з боку партнерів та не відповідає на їхні репліки, яку називають «колективним діалогом».

Такі мовленнєві ситуації набувають ігрового характеру, які зрозумілі малюку й здатні викликати в нього емоційний відгук на створену ситуацію.

Отже, вже в цьому віці у дітей зароджується такий мовленнєвий жанр, як діалог.

Література:

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до семи років: монографія / А.М.Богуш. - К.: Вид. дім «Слово», 2004. – 376 с.

2. Ветрова В.В. Влияние прослушивания речи взрослых на вербальное развитие детей раннего возраста: автореф. канд. дис. психол. наук / В.В. Ветрова. - М., 1975. - 22 с.

3. Дошкольное образование. Словарь терминов / Сост. Н.А. Виноградова и др. - М.: Айрис-пресс, 2005. - 400 с.

4. Елагина М.Г. Возникновение активной речи в процессе сотрудничества со взрослыми у детей раннего возраста: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07/ М.Г.Елагина. - М., 1977. - 13 с.

5. Кольцова М.М. Развитие сигнальных систем действительности у детей / М.М.Кольцова. - Л.: Наука, 1980. - 164 с.

6. Кольцова М.М. Двигательная активность и развитие функций мозга ребенка / М.М. Кольцова, М.С.Рузина. - Екатеринбург: У-Фактория, 2004. - 224 с.

7. Лисина М.И. Воспитание детей раннего возраста в семье / М.И. Лисина. - К.: Знание УССР, 1983. - 49 с.

8. Ушакова Т.Н. Речь: истоки и принципы развития / Т.Н.Ушакова. - М.: ПЕР СЭ, 2004. - 256 с.

9. Цейтлин С.Н. Язык и ребенок: Лингвистика детской речи: уч. пособие для студ. высш. учеб. заведений / С.Н.Цейтлин. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. - 240 с.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТІ

УДК 3-8.1

Коростіянець Т. П.

У статті розглянуто загальні завдання навчання, виховання та розвитку особистості, зумовлені інноваціями в освіті. Уточнено мету фахової підготовки вчителя природничо-математичних дисциплін в умовах впровадження кредитно-трансферної системи організації навчального процесу.

Ключові слова: мета, завдання, кредитно-трансферна система, професійна підготовка, кредит, навчальний процес.

В статье рассмотрены общие задания обучения, воспитания и развития личности, предопределенные инновациями в образовании. Уточнена цель профессиональной подготовки учителей естественно-математических дисциплин в условиях внедрения кредитно-трансферной системы организации учебного процесса.

Ключевые слова: *цель, задание, кредитно-трансферная система, профессиональная подготовка, кредит, учебный процесс.*

In the article the general tasks of teaching, education and development are considered personalities, predefined innovations in education. The purpose of professional preparation of teachers of mathematical disciplines is specified in the conditions of introduction credit module system of organization of educational process.

Keywords: *purpose, task, credit module system, professional preparation, credit, educational process.*

Актуальність дослідження. Природничо-математична освіта має важливе значення у формуванні цілісного уявлення про світ в його діалектичному, науковому і технічному розвитку, відбиває проблеми і тенденції розвитку сучасного суспільства, а також взаємозв'язок і взаємозалежність природи, людини і суспільства. Будь-яку проблемну ситуацію сучасний вчитель природничо-математичних дисциплін бачить у такому ракурсі, який дозволить виявити причини виникнення проблеми, засоби її оптимального подолання, спрогнозувати її вплив на особистісний розвиток дитини у найближчому й віддаленому майбутньому. Педагог у контексті сучасної парадигми освіти не лише передбачає вектори розвитку особистості учня, але й створює стратегії її становлення.

Розробка системи професійної підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін в умовах інновацій в освіті потребує визначити мету цієї підготовки. Інноваційні системи навчання вимагають дотримання вимог, які враховують їх специфічну мету й одночасно загальні цілі навчального процесу: освітні, розвиваючі, виховні.

Підготовка до педагогічної діяльності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін має бути насамперед підпорядкована загальним завданням навчання, виховання та розвитку особистості, зумовлених актуальними і перспективними соціальними потребами, переходом до нового суспільства.

О.М. Спірін відмічає, що суспільство здійснює не лише сильний соціальний, психологічний та культурний вплив на особистість, але й вимагає нового світогляду: уміння бачити і розуміти математичну, фізичну, хімічну, біологічну або інформаційну картину світу, уміння виявляти та аналізувати під час вивчення будь-якого об'єкта, процесу або явища в природі найбільш характерні для них аспекти, в рамках дисциплін, які розглядаються.

Як зазначає В.В. Грубінко, метою освіти в сучасних умовах має бути підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство в навчанні, вихованні та науково-методичній роботі; а вимоги, які ставляться до освіти, — це якість, універсальність підготовки випускника та його адаптованість до вітчизняного та міжнародного ринків праці, особистісна орієнтованість навчального процесу, його

інформатизація, визначальна важливість освіти в забезпеченні сталого людського розвитку [2].

Поряд із цим, такі суспільні цінності, як освіченість, здатність до саморозвитку та самовдосконалення, неперервне навчання і підвищення кваліфікації, вміння орієнтуватися у величезному інформаційному потоці, використовувати інформаційні технології у власній професійній діяльності впродовж життя, уміння гнучко, критично мислити в нових умовах, набуватимуть особливого значення.

Одним із головних завдань виховання має стати подолання негативних тенденцій у формуванні системи цінностей. Дослідження науковців та практиків свідчать про те, що в нашій країні продовжується «загальна переорієнтація суспільства з цінностей колективізму до цінностей індивідуального життя, але в їх найгіршому вираженні. Це підтверджує недостатню реалізацію ідеологічної функції освіти, ... яка не забезпечує позитивність пріоритетної тенденції індивідуального існування» [1, с. 99].

У змісті виховної роботи актуальними постають завдання національно-патріотичного виховання з метою формування громадянської позиції, відповідальності за Батьківщину та майбутнє її народу; моральне виховання; художньо-естетичне виховання; валеологічне виховання, спрямоване на формування внутрішньої потреби у веденні здорового способу життя; сімейно-родинне виховання, покликане сприяти вихованню фізично і морально здорової особистості на традиціях і цінностях родини; екологічне виховання, спрямоване на розвиток екологічної культури [2, с. 15].

Необхідним результатом виховання фахівця має стати свобода обирати власну позицію за будь-яких обставин, власне ставлення до соціально-політичних явищ і процесів, умов та перспектив життя. Система освіти має формувати свідомого громадянина, який повинен ефективно брати участь у демократичному процесі, не приймаючи силових методів вирішення політичних і соціальних конфліктів всередині країни, готового захищати її від зовнішньої агресії.

Визначаючи мету та завдання професійної підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін, варто врахувати, що провідна роль у теоретичних основах кредитно-трансферної системи навчання відведена особистісно-орієнтованій освітній парадигми. Поряд із цим зазначимо, що за умов особистісної, тобто гуманістично орієнтованої, освіти в основу педагогічного цілепокладання доцільно взяти „не модель особистості, а модель особистісно-стверджуючої ситуації вільного життєвиправу індивідуума», а тому «... цілі освіти повинні відображати не лише соціальні функції, але й все різноманіття людського буття» [6, с. 51].

Метою професійної підготовки майбутнього вчителя природничо-математичних дисциплін є забезпечення побудови особистістю власної індивідуальної траєкторії базової професійної підготовки на основі використання освітніх кредитів і модульних технологій навчання, результатом реалізації якої є гарантоване досягнення людиною актуального суспільно-значущого рівня компетентності вчителя природничо-математичних дисциплін середньої школи та готовності до навчання впродовж життя.

Конкретизуємо запропоновану мету з огляду на необхідність дотримання окремих вимог до визначення мети, специфічних цілей і завдань кредитно-трансферної системи навчання вчителя природничо-математичних дисциплін.

Індивідуальна траєкторія професійної підготовки передбачає наявність можливостей вибору майбутнім фахівцем варіативних дисциплін освітньо-професійної програми, сформованої за вимогами замовників, а також академічну мобільність студента для накопичення залікових кредитів з метою одержання ступеня „бакалавр», „спеціаліст”, „магістр” набуття загальних і професійних компетенцій вчителя природничо-математичних дисциплін середньої школи.

Поряд із цим, означена траєкторія обов’язково має включати індивідуальні траєкторії опанування кожної дисципліни як системи залікових та змістових модулів, що передбачає реалізацію дидактичних принципів індивідуалізації й диференціації навчання з вибором студентом індивідуальних рівнів і термінів опанування навчальним матеріалом у межах залікового модуля дисципліни.

Забезпечення побудови студентом власної індивідуальної траєкторії, насамперед, передбачає створення належних організаційно-педагогічних умов проведення навчального процесу. Зокрема, мають бути обґрунтовані, розроблені та представлені в зрозумілому для використання студентами вигляді індивідуально орієнтовані ресурси (організаційні складові, правила, процедури і засоби) кредитно-трансферної системи.

Гарантоване досягнення рівня компетентності забезпечується необхідним рівнем результативності кредитно-трансферної системи як професійно-освітньої та навчальної технології. Цей рівень залежить від якості розв’язання ряду завдань, пов’язаних з обґрунтуванням, описанням, відтворенням та впровадженням кредитно-трансферної системи навчання вчителя природничо-математичних дисциплін.

По-перше, обґрунтування технології формування професійної компетентності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін має містити наперед визначені вимоги до складу та рівня її виконавців – суб’єктів професійної підготовки вчителя природничо-математичних дисциплін. Такі вимоги мають бути поставлені як до викладачів, так і до студентів. Роль останніх у забезпеченні результативності навчального процесу значно зростає за умов реалізації особистісно-орієнтованої освітньої парадигми як теоретичної основи кредитно-трансферної системи навчання вчителя природничо-математичних дисциплін.

По-друге, в описанні технології формування професійної компетентності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін склад її компонентів (завдань, змісту, форм, методів, засобів) має бути, з одного боку, достатньо повним для досягнення протягом прийнятного часу всіх наперед визначених цілей та розв’язання відповідних завдань, для яких розроблялася технологія, а з іншого боку, – кількість елементів кожного компоненту (наприклад, кількість результатів, запланованих змістовим компонентом технології) не повинна бути надмірною, переобтяженою елементами, які для професійної підготовки вчителя природничо-математичних дисциплін не є визначальними.

Важливого значення в проектуванні професійної підготовки вчителя природничо-математичних дисциплін набуває компетентнісний підхід, що насамперед вимагає покласти в основу розробки освітніх стандартів характеристики, що відображають якісні результати освітнього процесу в термінах професійних компетентностей. Пропонуються загальна структура та орієнтовна класифікація компетентностей вчителя природничо-математичних дисциплін (за О.М. Спірним):

I. Загальні компетентності: когнітивні; міжособистісні; суспільно-системні компетентності.

II. Професійно-спеціалізовані компетентності: загально професійні; предметно-орієнтовані, або профільно-орієнтовані; технологічні; професійно-практичні.

Варто зазначити, що загальні компетентності слід трактувати як універсальні, ключові, надпрофесійні, які мають бути притаманні фахівцю будь-якого напрямку підготовки, спеціальності та кваліфікації, що здобув вищу освіту.

Професійно-спеціалізовані компетенції доцільно визначати з огляду на те, що проектування будь-якої професійної підготовки зазвичай реалізується на основі двох основних моделей: адаптаційної моделі, спрямованої на адаптацію фахівця до умов майбутньої роботи, та моделі професійного розвитку, зорієнтованої на активність спеціаліста, здатність приймати рішення й нести відповідальність за зроблений вибір, дії, що здійснюються та заплановані [3, с. 238].

Тому в кожному класі професійно-спеціалізованих компетенцій пропонується розрізняти і виокремлювати адаптаційні компетенції та компетенції професійного розвитку.

По-третє, відтворення кредитно-трансферної системи професійної підготовки гарантуватиме успішне виконання технологічних дій і досягнення цілей технології, якщо технологічний процес передбачає використання всіх нормативних документів, а також необхідних навчально-методичних матеріалів та матеріально-технічних засобів, сприяючи об'єктивності впровадження такої технології у навчальний процес ВНЗ.

Зокрема, мають використовуватися: на рівні галузі – концепція підготовки, освітньо-кваліфікаційна характеристика та програма підготовки; на рівні закладу освіти (навчальна частина, факультет, кафедра) – навчальний і оперативний плани спеціальності; на рівні викладача – навчальна та робоча програми дисципліни; на рівні студента – інформаційний пакет спеціальності, індивідуальний навчальний план студента.

По-четверте, системи оцінювання результатів навчальної діяльності, технології зарахування і накопичення освітніх кредитів для всіх можливих варіантів побудови індивідуальних траєкторій фахової підготовки мають зумовлювати об'єктивний характер висновків щодо досягнення кожною особою певного рівня компетентності вчителя природничо-математичних дисциплін та здобуття відповідного ступеня вищої освіти.

Актуальний суспільно-значущий рівень компетентності вчителя природничо-математичних дисциплін означає наступне. Під час формування й реалізації освітньо-професійної програми підготовки професіонала насамперед необхідно вирішити завдання з'ясування та врахування соціального замовлення на сучасного вчителя природничо-математичних дисциплін для середніх закладів освіти. Однак підготовка має відображати не лише актуальні потреби суспільства і особистості щодо компетентності фахівця, а й бути здатною реагувати на швидку зміну вимог національного та міжнародного ринків праці.

Готовність до навчання впродовж життя забезпечується вирішенням одного із головних завдань кредитно-трансферної системи навчання – сприяння саморозвитку особистості, здатність до чого «є головним показником особистісної освіченості людини» [6, с. 67]. Компоненти технології мають передбачати

створення умов для самоаналізу, самодіагностики, адекватної самооцінки та розвитку студентом власних індивідуальних здібностей. Поряд із цим, у формуванні компетентності майбутнього вчителя природничо-математичних дисциплін особливе місце посідає завдання формування вміння до продовженого навчання, зумовлене серед іншого швидкою зміною предметної галузі природничо-математичних дисциплін.

Аналіз наукового фонду дозволив визначити мету професійної підготовки вчителя природничо-математичних дисциплін в умовах впровадження кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, основні завдання та передумови для побудови студентами індивідуальних освітніх траєкторій професійної підготовки на основі використання освітніх кредитів і модульних технологій навчання.

Література

1. Артюшина М. Групова навчальна діяльність студентів у підвищенні рівня професійної підготовки фахівців // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науковий методичний журнал. – 2001. – Вип. 3. – С. 96-104.

2. Грубіянко В.В. Формування інноваційного освітнього середовища у ВНЗ в контексті вимог Болонського процесу // Освіта як фактор забезпечення стабільності сучасного суспільства: Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції (м. Тернопіль, 26 березня 2004 р.). – Тернопіль: вид. ТДПУ, 2004. – С. 6-17.

3. Пискунова Е.В. (n.d./2007) Изменения в профессиональной деятельности учителя как ориентир изменений в педагогическом образовании [PDFdocument]. URL <http://ideashistory.org.ru/pdfs/31piskunova.pdf> (10 березня 2007).

4. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем. – М.: Издательская корпорация «Логос», 1999. – 272 с.

5. Спірін О.М. Характерні дидактичні вимоги до формування навчання за кредитними технологіями. / О.М. Спірін. - Вісник Житомирського університету, 2006. - №27. - С. 12-16.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

УДК 3-8.937

Князян М.О.

В статье исследуются сущность и функции научно-исследовательской деятельности студентов. Представлена система исследовательских заданий по формированию критического мышления будущего учителя-филолога.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность студентов, критическое мышление, система исследовательских заданий.

The essence, and functions of research activity of students, is investigated in the article. The system of research tasks of forming of critical thinking of future teacher philologist is represented.